

VIRTUALNA ŠETNJA PROSTORIMA SALONE

UDK: 904 (497.5 Solin) “.652” : 791.44
Stručni rad
Primljeno: 7. VI. 1999.

BRANKA BREKALO
“Gloster”
21000 Split, HR
Velebitska 12

Razvoj suvremene tehnologije omogućuje koncem stoljeća, drugačiji pristup načinu prezentacije arheoloških materijalnih ostataka. Danas je uz pomoć elektroničkih medija moguće rekonstruirati izgled i dočarati prostornost nekoć monumentalne arhitekture. Motivirani mogućnošću “podizanja” u 3D mreži, počeli smo prije gotovo dvije godine razmišljati o projektu kompjutorske rekonstrukcije Salone, najvećega i najznačajnijeg antičkog grada na istočnoj obali Jadrana. Tako je nastao projekt dokumentarnog filma o Salonu koji je poduzeće *Gloster* iz Splita, kao koproducent, a u suradnji i koprodukciji sa splitskim Arheološkim muzejem, započelo snimati u veljači 1998.

Snimanje filma o Salonu uključuje, uz grafičke rekonstrukcije koje potpisuje poduzeće *Enter*, i bogatu vizualnu potkrjepu o ondašnjem životu te nastavku življenja u prostoru iznad i pokraj nekadašnjega antičkoga grada.

Salona je nastala na mjestu naseljenom već u pretpovijesti. U 2. stoljeću prije Krista spominje se kao luka ilirskih Delmata i zauzima značajno mjesto u vrijeme dok traje rat između domaćih Ilira i Rimljana. U doba građanskih ratova između Cezara i Pompeja pod zidinama Salone našle su se snage obaju protivnika, koje su se borile za vlast u gradu. Salona je kolonijalni status dobila od Cezara, a u Augustovo vrijeme postala je i glavnim gradom Dalmacije, pokrajine velikog Rimskog Carstva.

Od Augustova vremena u Saloni se počinju graditi monumentalne građevine bez kojih se ne bi mogao zamisliti politički, vjerski i društveni život antičkoga grada. Iz tog su razdoblja Porta Caesarea i gradski forum, u čijoj je neposrednoj blizini krajem 1. stoljeća podignut teatar. Na krajnjem sjeverozapadu u 2. stoljeću podignut je velebitni trokatni amfiteatar, a na suprotnoj, istočnoj strani Salone, u istome su stoljeću sagrađene terme.

U Dioklecijanovo doba Salona doživljava procvat, grade se nova zdanja, a obnavljaju se, preuređuju i dograđuju stariji objekti (amfiteatar, teatar). Na prostoru od 516.800 metara četvornih živjelo je oko 60.000 stanovnika. O značenju i veličini Salone svjedoči i podatak da nijedan grad na istočnoj obali Jadrana tijekom cijeloga srednjeg i novog vijeka nije imao toliki broj stanovnika na tolikom prostoru. Nasljednik Salone, grad Split, dosegnut će te brojke tek u razdoblju između dva svjetska rata.

U vrijeme kada se po cijelom Carstvu širi nova vjera, kršćanstvo, Salona postaje najznačajnije kršćansko središte za provinciju Dalmaciju. Mnogi kršćani, na čelu s biskupom Domnijem, u Saloni su širili vjeru i mučeničkom smrću potvrđivali dosljednost kršćanskim načelima.

U 5. stoljeću salonitanski biskup postaje metropolitom cijele provincije Dalmacije, a mjestima osobita štovanja postaju bazilike podignute nad grobovima prvih kršćana, salonitanskih mučenika: **Manastirine**, gdje je pokopan sv. Dujam, **Kapljuč**, gdje su grobne rake svećenika Asterija i četvorice vojnika Dioklecijanove tjelesne straže, te **Marusinac**, na kojemu je bio grob sv. Anastazija.

Jedinstvenom sakralnom arhitekturom, monumentalnim antičkim arheološkim ostacima i značenjem tijekom stoljeća Salona je i nakon propasti u 7. stoljeću pobuđivala pozornost, od humanista (Marko Marulić i Dmine Papalić sakupljaju salonitanske natpise) do mnogih znanstvenika koji već od dvadesetih godina devetnaestog stoljeća sustavno istražuju arheološke ostatke Salone. Neprocjenjiva je važnost Salone i u razvoju povijesnih, povijesnoumjetničkih i arheoloških istraživanja za područje cijelog Sredozemlja i

Zapadne Europe. Osobito su vrijedni podaci o salonitanskim starokršćanskim spomenicima zbog čega je ovaj lokalitet bio domaćinom dvaju međunarodnih kongresa za starokršćansku arheologiju: 1894. i 1994. godine.

Dokumentarnim filmom uz pomoć kompjutorske 3D-animacije i kadrova iz suvremenog života pokušat ćemo dočarati prostor i život nekadašnje najveće luke, trgovačkog središta i prometnog čvorišta na istočnoj obali Jadrana, antičke Salone. Zbog prevlasti elektroničkih medija već su generacije naviknute na čitanje i razumijevanje jezika vizualnih komunikacija pa ćemo ovakvim pristupom povijesnoj baštini popularizirati kulturne znamenitosti, pazeći istodobno na znanstvenu vjerodostojnost i visoku razinu filmske pismenosti.

Film je osim na znanstvenoj razini osmišljen i pričom o vječnome ciklusu nastajanja i nestajanja, pa je scenarij obogaćen legendama i istinama o gradu koji je udomio prve kršćane i dao temelj današnjem Splitu, Solinu, državi Hrvata.

Kako je riječ o iznimno vrijednom i složenom pothvatu te za naše prostore pionirskom projektu, premijeru filma predviđamo ostvariti do konca 1999. godine.

Dosad su snimljeni kadrovi arheološkog lokaliteta, zračne snimke Salone, tradicionalna obrada vinove loze i masline, izvor i tok rijeke Jadro, padine Kozjaka, Klis, Solin ... Kompjutorski je rekonstruiran episkopalni kompleks iz 5. stoljeća, unutar kojeg su se isticalle dvije velike dvojne trobrodne bazilike s krstionicom. Upravo u kompjutor upisujemo podatke o antičkim gradskim termama koje su podignute krajem 2. st. u istočnom dijelu Salone. Rekonstruirali smo i amfiteatar s pogledom na unutrašnjost i vanjski plašt te monumentalne trokatne građevine.

Ranokršćanskom grobljanskom kompleksu Manastirinama posvetit ćemo najveću pozornost u kompjutorskom dijelu filmskog zapisa. Upravo su na tom lokalitetu posljednjih deset godina bila provedena sustavna revizijska istraživanja, koje je vodio Emilio Marin, ravnatelj splitskoga Arheološkog muzeja, a kao savjetnici sudjelovali su Noël Duval i Nenad Cambi. Od prve faze iz 2. stoljeća

pr. Kr., pa do posljednje šeste faze, kada se u 6. stoljeću bazilika dograđuje i preuređuje, kompjutorskom animacijom dočarat ćemo prostornost i razvoj lokaliteta uz pomoć najnovijih tehnoloških postignuća i znanstvenih arheoloških spoznaja.

Rad na upisivanju podataka omogućen je uvidom u arhiv splitskoga Arheološkog muzeja, a nadgledaju ga kustosice za Salonu Ema Višić-Ljubić i Jagoda Mardešić. Kompjutorska animacija povjerenica je splitskom poduzeću *Enter*, direktoru Darku Romu i operateru Ivici Kraljeviću, koji već godinu dana vrijedno i detaljno upisuje podatke iz kojih će "niknuti" treća dimenzija.

Redatelj filma je Joško Jerončić, izvršni producent i scenarist Branka Brekalo, dramaturg Lada Džidić, snimatelji su Davor Šarić i Boris Poljak, dok je izrada vizualnog identiteta povjerena umjetniku Marku Gugiću.

Marketinška obrada projekta važna je spona u nastanku dokumentarnoga filma jer se cijeli projekt pokriva donacijama sponzora. Uz splitske i solinske gospodarstvenike koji su se odazvali, projekt su podržali i Ministarstvo kulture Republike Hrvatske na čelu s ministrom mr. Božom Biškupićem, pročelnik Upravnog odjela za društvene djelatnosti Županije splitsko-dalmatinske prof. Ilija Krišto te gradonačelnik Grada Solina Zvonimir Hrgović. Namaknuti financijska sredstva bilo iz državnog proračuna ili iz gospodarstvenih resursa danas je iznimno teško pa se koristim prigodom da zahvalim svima koji su prepoznali vrijednost filma i omogućili dosadašnje radove na snimanju i kompjutorskoj obradi. Premda još nedostaje gotovo 40 posto od ukupno planiranog novca za dovršenje projekta, ni jednog trenutka nismo odustali od filma.

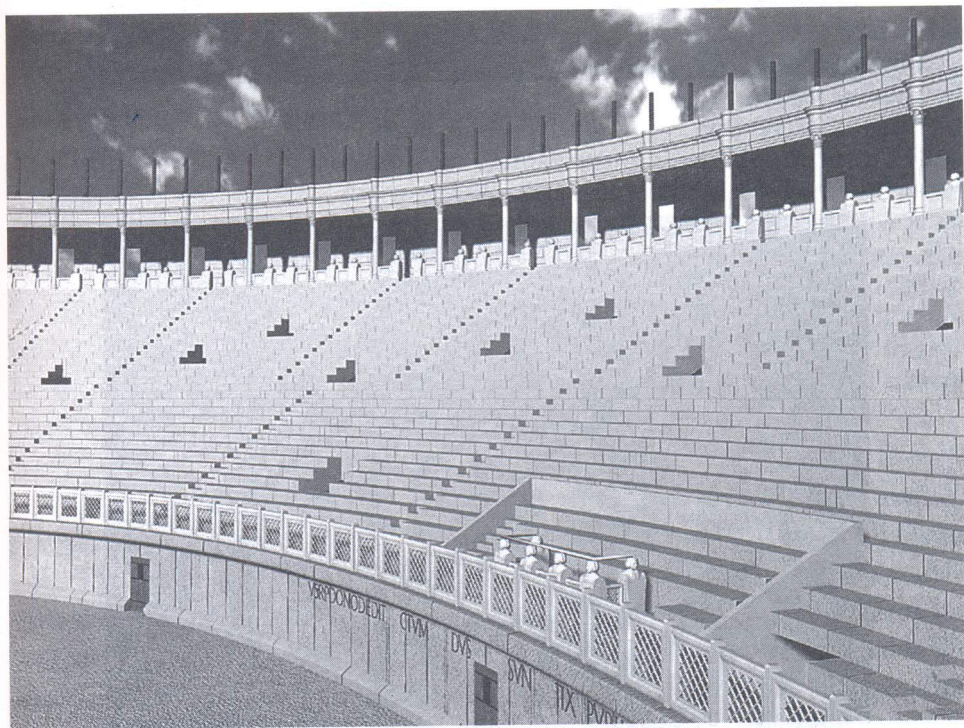
Obveza je *Gloster*a i premjeru filma osmisлити na razini kulturnog događaja, kako i dolikuje projektu kojim ćemo obogatiti ne samo videoprodukciju nego i ukazati na nove mogućnosti prezentacije Hrvatske i njezine povijesne baštine.

Videofilm bit će sinkroniziran, uz hrvatsku verziju, na četiri strana jezika: engleski, talijanski, njemački i francuski. Projekcije filma mogu biti vrijedna dopuna u sklopu kulturnih multimedija.

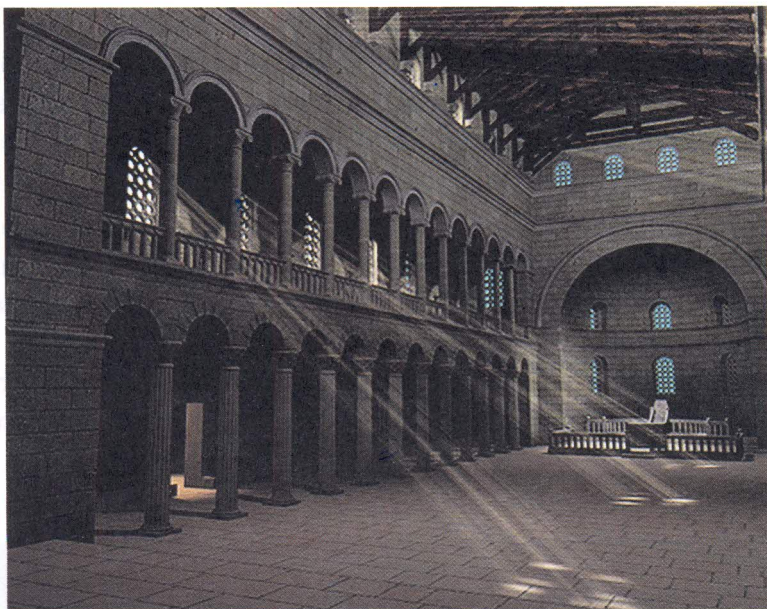

jalnih projekta i na turističkim predstavljanjima Hrvatske. U dogovoru između *Gloster* i Arheološkog muzeja u Splitu dokumentarni film "Salona" ponudit ćemo filmskim i videofestivalima u zemlji i inozemstvu.

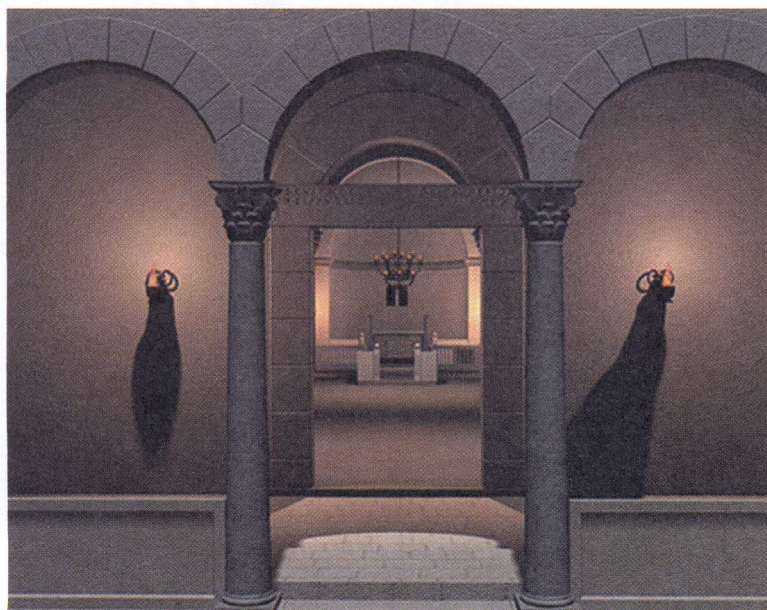
Posljednje, ali ne i najmanje važno, jest da se *Gloster* ugovorom odrekao prihoda od prodaje kasete u korist Arheološkog muzeja, postajući sponzorom kulture i daljnjih radova na istraživanju Salone. To je moguće samo uz pomoć sponzora koji financijskom potporom daju doprinos oživotvorenju projekta kojim na kraju milenija rekonstruiramo drevni grad na suvremenom mediju, primjereno vremenu koje živimo.

Pogled na unutrašnjost amfiteatra iz II. stoljeća

Unutrašnjost bazilike urbane iz V. stoljeća

Starokršćanska bazilika na Manastirinama noću